

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет іноземної філології

*До 300-річчя з Дня народження
Григорія Савича Сковороди*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ І ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти
факультету іноземної філології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди**

Випуск 4

Електронне видання

Харків – 2022

УДК 81'243
ББК 81.2
А 43

Редакційна колегія:

Подуфалова Т. В., канд. філол. наук, доцент, доц. каф. практики англ. усного і писемного мовлення, координатор з наук. роботи ф-ту іноземної філології (**головний редактор**); **Невська Ю. В.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. фонетики і граматики (**заст. головного редактора, відп. секретар**); **Князь Г. О.**, канд. філол. наук, доцент, декан ф-ту іноземної філології; **Кононова Ж. О.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. філології; **Кошечкіна Т. М.**, канд. пед. наук, доцент, доц. каф. нім. і романської філології; **Левченко Я. Е.**, докт. пед. наук, професор, проф. каф. англ. філології; **Перевозчикова К. А.**, голова СНТ ф-ту іноземної філології.

А 43 Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики [Електронне видання]: Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Вип. 4. 359 с.

У збірнику представлено наукові статті здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам іноземної філології та методики навчання іноземних мов.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів закладів вищої освіти.

УДК 81'243
ББК 81.2

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 11 від 16.11.2022 р.)

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2022

ЗМІСТ

<i>Абазіна Людмила.</i> Вербалізація гендерної інформації оцінними англійськими фразеологізмами	8
<i>Акопян Арміне.</i> Образ щастя в англomовному пісенному дискурсі	12
<i>Акульшин Михайло.</i> Антиутопія постмодерну Джуліана Барнса «Історія світу в 10 ½ розділах»	16
<i>Асланова Натаван.</i> Семантико-стилістичні особливості використання кольоративів у романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»	19
<i>Байко Владислав.</i> Лексико-семантичне поле “DIFFERENT” як ієрархічна структура	24
<i>Баранова Діана.</i> Сучасні підходи до методики навчання школярів реферуванню	28
<i>Безгіна Марія.</i> Я-нарратив як інструмент конструювання ідентичності у британському драматичному дискурсі XVII сторіччя	31
<i>Белевцова Марина.</i> Розвиток інтеркультурної компетентності на уроках німецької мови у 5-11 класах	35
<i>Бикова Яна.</i> Структурні моделі та способи творення прізвищ президентів США	38
<i>Бирька Наталія.</i> Постмодерністська концепція двох світів у казках Роальда Дала	43
<i>Борідченко Юлія.</i> Епістемічна модальність у сучасному мовознавстві	47
<i>Vutko, Olena.</i> Genre and Stylistic Features of Terry Pratchett’s Prose	52
<i>Васильєва Світлана.</i> Вербалізація лінгвокультурного концепту POLLUTION у сучасних британських газетах: понятійний аспект	56
<i>Вівич Кристина.</i> Фразеологія як лінгвістична наука. Класифікація фразеологічних одиниць	62
<i>Гаджиєва Айсель.</i> Екологічний аспект сучасної англійської літератури для дітей	66
<i>Гасанова Гюльшад Джамал кизи.</i> Специфіка прояву політичної чужорідності в політичному дискурсі Великобританії	69
<i>Горюк Ярина.</i> Концепти «ВОГОНЬ» і «ВОДА» як складова мовної картини світу англійської мови	72
<i>Гребінник Альона.</i> Хронотопічна організація роману Ф. Діка «Людина у високому замку»	77
<i>Григор’єва Любов.</i> Алгоритм створення вебквесту для формування англomовних граматичних навичок учнів основної школи	82

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ POLLUTION У СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ ГАЗЕТАХ: ПОНЯТІЙНИЙ АСПЕКТ

Світлана ВАСИЛЬЄВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Т. В. Подуфалова

Стаття присвячена вивченню вербалізації понятійного компонента лінгвокультурного концепту POLLUTION у британських газетах. Виявлено ієрархічну структуру концепту та досліджено два домени, «забруднення повітря» і «глобальне потепління», з відповідними парцелями та інформативними квантами за теорією С.А. Жаботинської. Когнітивні механізми нарощування, зштовхування, розгортання і зв'язування сприяють актуалізації поняття як самотійно, так і у комбінації один з одним.

Ключові слова: ієрархічна структура, концепт POLLUTION, когнітивний механізм.

The article deals with the study of the conceptual component of POLLUTION in British newspapers. The concept is characterized by a hierarchical structure. There have been revealed two domains, “air pollution” and “global warming”, and the corresponding parcels and informational quants according to the theory of S.A. Zhabotynska. Cognitive tools which include elaboration, extending, questioning, and combining contribute to the actualization of the concept both individually and in the combination with each other.

Key words: hierarchical structure, POLLUTION, cognitive tool.

Вступ. Починаючи з індустриальної революції у Великій Британії у ХІХ столітті, інтенсивного розвитку промисловості у ХХ столітті, проблема забруднення навколишнього середовища не сходить зі шпальт газет. Це визначило і сформувало поняття про забруднення та його наслідки в картині світу британців. Преса, у намаганнях викласти матеріал якомога виразніше, збагачувала номінативне поле концепту POLLUTION.

Як результат підвищеного інтересу до проблем екології та забруднення виникла еколінгвістика, чотири принципи якої були сформульовані С. Стеффенсеном, а саме: 1. мова виникає разом із системою символів у певній місцевості; 2. мова існує у природній екології, що включає у себе екосистемне і біологічне різноманіття; 3. мовленнєві ситуації і дискурсивні спільноти формуються під впливом культурних і соціальних факторів, що зумовлені мовою; 4. формуванню мови сприяє інтенсивна взаємодія між оточуючим середовищем і його біологічною організацією [8, с. 7]. Ці принципи відповідають засадам когнітивної лінгвістики і підтверджуються іншим науковцем, що розробляє течію еколінгвістики: «Мова формує те, як ми мислимо і концептуалізуємо світ, визначаючи таким чином, як ми взаємодіємо з іншими і з природою» [9, с. 2]. Таким чином, парадигма еколінгвістики охоплює вивчення способів концептуалізації світу як вербалізації явищ, пов'язаних із навколишнім

середовищем, що представлено в роботах, присвячених концептам ECOLOGY [1], ECOLOGICAL GLOBALIZATION [3], NATURAL DISASTER [4].

Актуальність дослідження лінгвокультурного концепту POLLUTION пояснюється тим, що воно органічно вписується в парадигму сучасної лінгвістики, а саме еколінгвістики та дослідження лінгвоконцептів, яке є одною з галузей когнітивної лінгвістики, що пов'язано з реконструкцією концепту через аналіз його семіотичних репрезентацій. **Метою** цієї роботи є визначення змісту та структури понятійного компонента концепту POLLUTION, а також способів їх вербалізації на матеріалі британських газет.

Методика аналізу лінгвокультурного концепту POLLUTION зумовлюється вивченням понятійного аспекту цього концепту в межах наївної картини світу, що представлена в британських газетах. Це дозволяє на практиці застосувати поняття «концепт» як інструмент лінгвокультурологічного аналізу.

Наївна картина світу передбачає наявність суб'єктивного образу реальності, що сприймається, та його інтерпретацію мовцем. Цей онтологічний підхід висвітлений Ч. Філлмором у розробці теорії фреймів як «системи концептів, пов'язаних таким чином, що для розуміння будь-якого з них ми повинні розуміти цілісну структуру, у склад якої вона входить» [5, с. 111], і доповнений С.А. Жаботинською, яка вводить поняття «домен» (понятійні вузли концептуального простору фрейму), «парцели» (понятійні вузли домену) і «інформаційні кванти» (понятійні вузли парцели, що узагальнюють інформацію, що дана в конкретних дескрипціях) [2, с. 95] для дослідження концептуального простору фрейму. У свою чергу, для вивчення способів вербалізації понятійної складової концепту застосовуються когнітивні механізми, виділені Дж. Лакоффом та М. Тернером, а саме нарощування (elaboration) як специфікація інформації про референт, розгортання (extending) як додавання інформації, що погоджується з контекстом, зштовхування (questioning) як додавання інформації, що не погоджується з контекстом, та зв'язування (combining) як об'єднання автономних інформаційних фрагментів [6, с. 67-70]. Таким чином, процедура аналізу передбачає: 1) виявити в британських газетах понять, пов'язаних із концептом POLLUTION; 2) визначити способи репрезентації понятійного компонента з урахуванням когнітивних механізмів; 3) визначити фреймову структуру понятійного компонента цього концепту за теорією С.А. Жаботинської.

Аналіз вербалізації понятійної складової лінгвокультурного концепту POLLUTION у сучасних британських газетах. Методом суцільної вибірки з британських газет (*The Ecologist, The Guardian, The Times, Nature*) були виокремлені текстові фрагменти, що містять поняття POLLUTION.

Когнітивні механізми, що зумовлюють понятійний компонент концепту POLLUTION, включають у себе:

1. **Нарощування**, що суміщає декілька лексем, які в одному контексті належать до спільного концептуального поля: *The average person may be breathing in 7,000 tiny pieces of toxic plastic at home every day (...). These microplastics have been found everywhere on Earth that researchers have looked* (The

Times, 9 Nov 2021), де іменник *microplastics* та складний іменник *toxic plastic* закладають основу парцелі 1.1., а словосполучення *everywhere on Earth* активує розуміння масштабності домену 1.

2. **Розгортання.** Концепт POLLUTION специфікується завдяки додатковій інформації, що уможлиблює включення в понятійний компонент концепту додаткових видових значень: *Wood-burning stoves produce more fine particle pollution than all the road traffic in Britain, according to new government data* (The Times, 17 Febr 2022).

3. **Зштовхування** активізує понятійний компонент концепту POLLUTION через уведення протилежної за значенням лексеми, наприклад: *Our new work provides compelling evidence that the world must radically accelerate decarbonising the economy to limit the risk of crossing climate tipping points* (The Ecologist, 9 Sept 2022), де *decarbonising* є інформаційним квантом парцелі «стримування глобального потепління». Його використання зіштовхує протилежно спрямовані концептуальні поля «очищення» – «забруднення».

4. Механізм зв'язування суміщає теми, що апріорі не є суміжними. Так, у прикладі *Ocean ecosystems are in even greater trouble, hammered by a combination of industrial fishing, pollution, and acidification, as carbon dioxide dissolves into seawater* (The Guardian, 28 Sept 2022) лексеми *industrial fishing* і *carbon dioxide* належать до концептуального поля «промисловість», проте їх суміщення з хімічним терміном *acidification* активує концепт POLLUTION.

Когнітивні механізми сприяють формуванню концептосфери POLLUTION та актуалізують різні рівні понятійного компоненту. Понятійний компонент концепту можна представити ієрархічною системою, де POLLUTION є фреймом, що має таку структуру:

Домен 1. Забруднення повітря.

Парцела: 1.1. Речовини:

1.1. ...transport researchers say, will add **20 million tonnes of carbon dioxide equivalent (MtCO₂e)** to the atmosphere... (The Times, 23 Febr, 2021), де домен 1 актуалізується через парцелу 1.1. забруднення повітря, що експлікується через номінацію хімічної речовини. Когнітивний механізм, що відповідальний за усвідомлення реципієнтом цільового поняття – нарощування, що надає лексемі *carbon dioxide* додаткової інформації – кількісне значення та вираження в умовних одиницях.

Інформаційні кванти: 1.1.1. Промисловість, 1.1.2. Горіння:

1.1.1. *Coal mining emissions have increased significantly in the last year* (CNN, 15 June, 2022), де прямо зазначається джерело забруднення повітря – промисловість із добуту вугля; когнітивний механізм – нарощування.

1.1.2. *Burning the world's proven reserves of fossil fuels would emit more planet-heating emissions than have occurred since the industrial revolution* (The Guardian, 19 Sep, 2022). Приклад демонструє послідовність «горіння» → «викид речовин» → «забруднення повітря», таким чином, пов'язує у ментальній картині світу реципієнта зв'язок горіння палива із забрудненням повітря. Когнітивний

механізм, що актуалізує поняття – зв'язування, що поєднує в одному контексті лексеми «*burning*», «*fossil fuels*», «*fossil fuels*».

Парцела 1.2. Наслідки:

1.2. *Air, chemical and water pollution accounted for one in six deaths worldwide* (The Ecologist, 18 May, 2022), де забруднення повітря наряду з іншими видами забруднення навколишнього середовища провокує смертельні наслідки. Когнітивний механізм – розгортання, завдяки якому концепт специфікується за видами.

Інформаційні кванти: 1.2.1. Захворювання, 1.2.2. Вимирання видів:

1.2.1. *A lot of what we can do to reduce air pollution can also benefit our mental health in other ways* (The Ecologist, 18 Jan, 2022). Приклад активує зв'язок між забрудненням повітря і станом ментального здоров'я людини за допомогою прямої номінації. Когнітивний механізм – розгортання, який пов'язує в одному контексті лексеми *reduce* та *benefit*: причинно-наслідковий зв'язок, що суміщає ситуацію зниження забруднюючих речовин та поліпшення здоров'я, робить комбінацію *reduce* та *benefit* можливою.

1.2.2. *Bird extinctions are yet another face of the human-caused biodiversity crisis threatening up to a million animal and plant species* (The Guardian, 10 Oct, 2019), де вимирання птахів пов'язується причинно-наслідковим зв'язком із активністю людини, що спричинює кліматичну кризу. Так, через непряму номінацію ми підмінюємо поняття «забруднення оточуючого середовища» поняттям «людська діяльність». Когнітивні механізми – розгортання (описує кліматичну кризу) та нарощування (використання іменникових конструкцій, що належать до спільної концептосфери – «*Bird extinctions*» та «*human-caused biodiversity crisis*»).

Парцела 1.3. Стимування забруднення повітря:

1.3. *The UK Government has put electric cars at the centre of its disastrous climate strategy* (The Times, 23 Febr, 2021). Парцела 1.3. експлікована через опозицію понять «*electric cars*» та «*disastrous climate strategy*», які мають протилежне емоційне забарвлення та описують стан клімату зараз і можливий варіант покращення ситуації. Когнітивний механізм – зв'язування.

Інформаційні кванти: 1.3.1. Кампанії за очищення повітря, 1.3.2. Фільтри:

1.3.1. *California air quality officials voted to require all new cars sold in the state to be zero-emission vehicles by 2035* (NBC, 26 Aug, 2022). Наведений приклад описує боротьбу із забрудненням навколишнього середовища на рівні штату. Крім того, результат є спрямованим на майбутнє, що вербалізується за допомогою числівника, який посилає реципієнта до майбутніх років. Когнітивні механізми – розгортання та зв'язування.

1.3.2. *Air filters will be installed on vehicles to stop spread of coronavirus* (The Times, 18 Apr, 2020). Приклад експлікує зв'язок фільтрів із розповсюдженням речовини, що має біологічний характер і провокує хвороби. Інформаційні кванти 1.3.1. та 1.3.2. є спрямованими на майбутнє, що може бути вербалізовано лексично (іменниками і числівниками) та граматично (використання Future

Simple, умовного стану та інфінітивних конструкцій із функцією обставини мети) Так, до парцели 1.3. додається сема «спрямований на майбутнє».

Домен 2. Глобальне потепління.

Парцела: 2.1. Наслідки:

2.1. ... *little is known about how surface warming trends of global cities differ from those characterized by weather observations in the rural background* (Nature, 29 Sept, 2022). Приклад специфікує наслідки глобального потепління як потепління тільки поверхні землі. Когнітивний механізм, що бере участь в актуалізації концепту POLLUTION – розгортання.

Інформаційні кванти: 2.1.1. Підвищення температури, 2.1.2. Таїння льоду, 2.1.3. Вимирання видів, 2.1.4. Зсув Атлантичних течій:

2.1.1. *For every 10°C of increase in temperature, average carbon storage across all soils fell by more than 25 percent* (The Ecologist, 18 Nov, 2021). У контексті медійного тексту застосований когнітивний механізм зштовхування: зниження – підвищення. Змістовне наповнення прикладу актуалізує причинно-наслідковий зв'язок *increase in temperature → decrease in carbon storage*.

2.1.2. *Melting ice from Antarctica and Greenland's shrinking ice sheet has been responsible for a 14mm (0.55in) rise in sea level since 2003, scientists said* (The Ecologist, 4 May, 2020). Інформаційний квант «таїння льоду» вербалізується через пряму номінацію *melting ice* та опосередковану *shrinking ice sheet*, що описує наслідки. Когнітивний механізм, що суміщає ці лексеми, – нарощування.

2.1.3. *An estimated 5% of all species would be threatened with extinction by 2 C of warming above pre-industrial levels* (Nature, 6 May, 2019), де через когнітивний механізм зв'язування суміщаються поняття видів та потепління. Лексема, що їх пов'язує номінує інформаційний квант «знищення видів».

2.1.4. *Climate scientists have detected warning signs of the collapse of the Gulf Stream, one of the planet's main potential tipping points* (The Guardian, 5 Aug, 2021). У прикладі використаний когнітивний механізм нарощування, який акцентує увагу на негативному забарвленні контексту і створює емоціональність сприйняття концепту за допомогою суміщення лексем *collapse* та *tipping point*, які належать до спільної концептосфери «важлива / доленосна подія».

Парцела: 2.2. Парниковий газ:

2.2. *a threshold that the world could breach in the next few decades, unless greenhouse-gas emissions are drastically reduced* (Nature, 6 May, 2019), де логічний механізм розгортання специфікує вид викидів як тих, що призводять до утворення парникового газу.

Парцела: 2.3. Стимування глобального потепління:

A global carbon budget is the total amount of carbon dioxide emissions that human activities across the world can be allowed to generate while also avoiding excessive global warming (The Ecologist, 13 July, 2021). Парцела 2.3. актуалізує знання про розподіл потенційно дозволених викидів у країнах світу. Її вербалізація відбувається за рахунок когнітивних механізмів нарощування (пов'язує поняття глобального потепління та вуглецю як речовини, що є його причиною), зв'язування (суміщення лексеми зі сфери економіки *budget* та

лексеми, що позначає хімічну речовину *carbon*) та розгортання (специфікація поняття «бюджет» у концептосфері POLLUTION та специфікація виду викидів).

Висновки. Понятійний аспект лінгвокультурного концепту POLLUTION має ієрархічну структуру, до якої відносяться домени «забруднення повітря» і «глобальне потепління», що розгалужуються на відповідні парцели та інформаційні кванти. Домени можуть мати спільні парцели («наслідки», «стримування»). Номінація доменів, парцел та інформаційних квантів може відбуватися прямо та опосередковано. Формуванню понятійного аспекту концепту POLLUTION сприяють когнітивні механізми нарощування, зштовхування, розгортання і зв'язування, які використовуються як самостійно, так і в комбінації один з одним. Перспективою цієї роботи є визначення розширеної ієрархічної структури концепту POLLUTION.

Література

1. Бевзо Г.А. Вербалізація концепту «ЕКОЛОГІЯ» в термінологічній системі англійської та української мов. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, 2014. Вип. 43. С. 28–31.
2. Жаботинская С.А. Нарративный мультимедийный концепт: алгоритм анализа (на материале интернет-мемов о COVID-19). *Когниция, коммуникация, дискурс*. Харьковський нац. ун-т имени В.Н. Каразина. 2020. № 20. С. 92–117. URL: DOI: 10.26565/2218-2926-2020-20-06 (дата звернення 12.04.2022).
3. Петрінська Т. Вербалізація концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION в англomовному публіцистичному дискурсі [Електронний ресурс]. *Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)* / ред. кол.: О.А. Семенюк [та ін.]. Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2015. Вип. 137. С. 509–514.
4. Подуфалова Т.В. Понятійний компонент концепту NATURAL DISASTER в американській лінгвокультурі. *Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тренди*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (27 лютого 2020 року). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020. С.161–164.
5. Fillmore Ch. Frame semantics. *The Linguistic Society of Korea (Ed.). Linguistics in the Morning Calm*. Seoul: Hanshin Publishing Co., 1982. P. 111–137.
6. Lakoff, G., Johnson, M. *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press. 1989. 230 p.
7. Oxford languages [E-resource]. URL: <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/> (accessed 28 July, 2022).
8. Steffensen, S.V., Fill A. Ecolinguistics: The State of the Art and Future Horizons. *Language Sciences*. 2014. № 41. 6–25.
9. Stibbe, A. *Ecolinguistics: Language, ecology and the stories we live by*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015. 269 p.